

Список використаних джерел

1. Фінансова система України: поняття, структура та загальна характеристика її сфер і ланок. URL: https://pidru4niki.com/1860112752598/finansii/finansova_sistema_ukrayini.

2. Фінансова система успішно протистоїть викликам війни – Звіт про фінансову стабільність. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-sistema-uspishno-protistoyit-viklikam-viyni---zvit-pro-finansovu-stabilnist>.

Леонід ТУЛУШ,
кандидат економічних наук, с.н.с., доцент, зав. відділу
Оксана РАДЧЕНКО,
кандидат економічних наук, с.н.с., доцент, п.н.с. відділу
відділ фінансово-кредитної та податкової політики
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, Україна

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: НЕОБХІДНІСТЬ ГАРМОНІЗАЦІЇ СФЕРИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ

Отримавши статус кандидата 23.06.2022 р. підтримкою лідерів 27 країн-членів ЄС, Україна перейшла до політики формування розширення взаємозв'язків. Умовою повноцінного членства є приведення законодавства у відповідність до вимог ЄС, імплементація політичних, соціальних, економічних, судових та адміністративних реформ. Як вважають експерти, фактично надання статусу кандидата є потужним політичним поштовхом до продовження глибоких трансформацій в усіх сферах та подальшої інтеграції України до спільного ринку ЄС [7].

Політика ЄС стосовно аграрного сектору (Спільна аграрна політика, САП) базується на ст. 39 Договору про функціонування Європейського Союзу (Treaty on the Functioning of the European Union, TFEU) [2]. Вона полягає у визнанні багатofункціональності сільського господарства та захисті доходів сільськогосподарських товаровиробників від впливу зовнішніх факторів: природних та ринкових. Цілями спільної сільськогосподарської політики є:

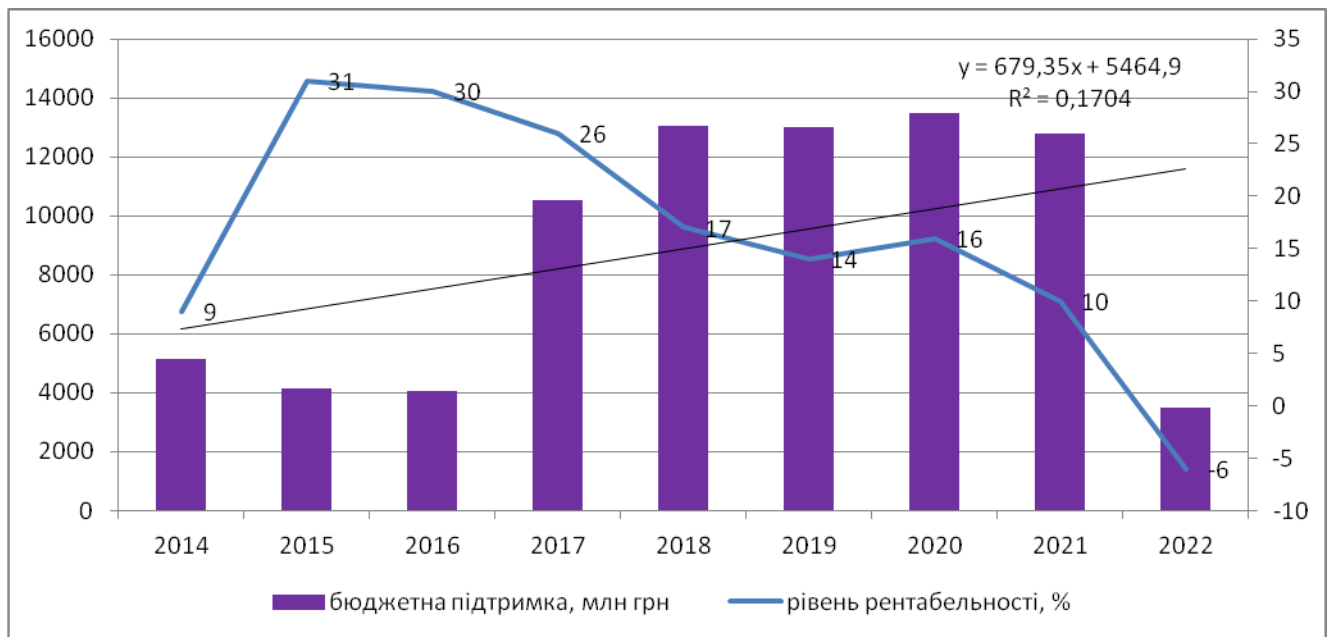
підвищення продуктивності сільського господарства; забезпечення належного рівня життя сільськогосподарської спільноти; стабілізація ринків; забезпечення доступності постачання; забезпечення надходження товарів до споживача за прийнятними цінами.

Статус кандидата передбачає, що Україні: буде доступна фінансова допомога для країн, які готуються для вступу до ЄС (Інструмент передвступної допомоги, ІРА), яка може надаватись через гранти, інвестиції або як технічна допомога, та загалом участь у програмах та ініціативах Євросоюзу; сприятимуть у залученні інвестицій, країни члени розглядатимуть інвестиції в Україну як внесок у зміцнення та зростання ЄС [7].

Таким чином, гармонізації сфери фінансової підтримки аграрного сектору лежить в площині державної підтримки через фіскальне регулювання, наближене до вимог законодавства ЄС, що передбачає формування прогнозованої на тривалий період фінансової політики щодо оподаткування, бюджетної підтримки та залучення інвестицій.

Гармонізація сфери фінансової підтримки аграрного сектору України до вимог європейського законодавства розпочата ще у 2004 році, згідно Переліку актів законодавства України та *acquis* Європейського Союзу у пріоритетних сферах адаптації (Закон України від 18.03.2004 р. №1629-IV), де щодо аграрного сектору передбачено гармонізацію податкового поля та державної підтримки. Зокрема, з нещодавніх актів, отримала реалізацію угода між Урядом України та Європейською Комісією про фінансування заходу "Підтримка ЄС для розвитку сільського господарства та малих фермерських господарств в Україні" від 28.01.2020 р. тощо.

Щодо фінансової підтримки, аграрного сектору України, то наразі рівень, який може забезпечити держава, наступний (рис. 1).

2022* - прогноз по огляду ЗМІ та [1; 3; 6]

Рис. 1. Структура державної підтримки та ефективність діяльності аграрного сектору України за 1914-2022 рр., млн грн, %
Джерело: Побудовано за даними [3; 4; 5].

Бюджетне фінансування напряму залежать від можливостей Держбюджету. За даними профільного міністерства [3; 6], за останні три роки на розвиток аграрної галузі було спрямовано понад 13,3 млрд грн – 4,6 у 2019 р., 4,0 – у 2020 р., 4,7 – у 2021 р. Зокрема, у 2021 р. виділено: 34% на розвиток тваринництва та переробку сільгосппродукції; 3% на розвиток фермерства; 21% на компенсацію вартості техніки; 26% на компенсацію вартості кредитів; 11% на розвиток садівництва, виноградарства та хмелярства.

Починаючи з 2017 р. фінансування майже стабільно складає 12 млрд грн в рік. Проте ці кошти, навіть виділені в повному обсязі у 2022 році, не є значними для галузі, у порівнянні з її уже понесеними втратами внаслідок введення воєнного стану і руйнівного впливу воєнних дій. Скоригований план бюджетного фінансування приведено у табл. 1.

Скоригований план бюджетного фінансування економіки та аграрного сектору України на 2022 рік, млн грн.

	2022			2021		
	план	корекція	факт за 2 квартали	план	корекція	факт за 2 квартали
Міністерство аграрної політики	6797	1945	685	6854	6857	1087
Міністерство економіки України	20822	42221	35972	9461	10703	4244
Всього Держбюджет	2081189	2117766	1035504	1335162	1373926	633631

Джерело: Складено за даними НБУ [5].

На 2022 рік аграрний бюджет зменшено з 6,78 млрд грн до 1,95 млрд грн, або на 70 %. За два квартали галузь профінансовано на 685 млн грн [5], що складає 35% скоригованого річного плану фінансування. Разом з тим, внесено додаткові зміни в положення Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» від 02.12.2021 № 1928-IX (ред. на 23.10.2022), зокрема щодо здійснення підтримки фермерських господарств та інших виробників сільськогосподарської продукції. У межах нової програми допомоги малим агровиробникам передбачено 1,5 млрд грн, яка фінансується за підтримки ЄС. Таким чином обсяг аграрних видатків державного бюджету збільшено до 2,12 млрд грн і до кінця року очікують розширення програм європейської підтримки.

Європейські партнери таким чином, після набуття Україною статусу кандидата в члени ЄС, спрямовують зусилля на сприяння стабілізації стану та відновлення потенціалу аграрного сектору України, насамперед через підтримку реалізації заходів державного протекціонізму в частині фінансової підтримки. При формуванні бюджету на 2023 рік Урядом заявлено, що Україні необхідно \$38 млрд для покриття бюджетного дефіциту, які сподіваються залучити від міжнародних партнерів – США, ЄС та МВФ.

Що стосується сприяння залученню інвестицій, то фактично їх стан стабільний за останні роки (табл. 2). Якщо прямі інвестиції в Україну через інструменти участі в капіталі з 2015 по 2022 рік зросли за 30%, то для

сільського господарства вони практично подвоїлись та досягли \$1806 млн на початок 2022 року. Абсолютну перевагу у інвестуванні мають сфери вирощування однорічних і дворічних культур та допоміжна діяльність.

Таблиця 2

Прямі інвестиції в Україну (інструменти участі в капіталі) у аграрний сектор за групами економічної діяльності, млн дол США

	31.12.2015	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	2021 у % до 2019
Усього	35562,0	41662,5	37600,4	46212,8	129,95
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	780,0	444,9	484,6	1806,3	231,58
Вирощування однорічних і дворічних культур	936,4	226,3	195,5	1199,5	128,10
Вирощування багаторічних культур	35,1	15,9	16,2	16,4	46,72
Відтворення рослин	9,3	0,4	0,2	1,0	10,75
Тваринництво	750,8	98,4	171,1	498,3	66,37
Змішане сільське господарство	6,8	5,7	4,2	6,2	91,18
Допоміжна діяльність	36,1	94,9	95,7	83,4	231,02

Джерело: Складено за даними НБУ [5].

Необхідність гармонізації сфери фінансової підтримки для євроінтеграція аграрного сектору України передбачає, що державне регулювання фінансового механізму аграрного сектору має сприяти зростанню якісних організаційних характеристик фінансового стану, без яких неможливе аграрне підприємництво: розширення нормативного поля щодо формування фінансових ресурсів у частині митного, податкового, бюджетного, інвестиційного регулювання, спрощення ведення аграрного бізнесу, розширення логістики та шляхів збуту продукції, формування продовольчих балансів, експортно-імпортних операцій, пом'якшення впливу інфляції та валютного тиску тощо.

Подальший розвиток аграрного сектору передбачає реалізацію стратегічних цілей і завдань, які ставлять перед ним виклики і загрози. Мають вирішуватися проблеми стабілізації фінансового капіталу, достатніх обсягів фінансових ресурсів для відтворення виробництва та забезпечення продовольчої безпеки, зростання аграрних інвестицій, а також входження у

фінансову систему ЄС через складові фінансового ринку та спеціальні програми державної і міжнародної підтримки. Для ефективності здійснення фінансової політики щодо розвитку фінансового механізму необхідна скоординована робота аграрних корпорацій, причетних гілок влади та належне нормативне забезпечення в частині гарантування інвестування, оподаткування, кредитування, страхування, підтримки доходів, збуту, експорту, логістики та ін. Для цих цілей розробляється Проект Дорожньої карти євроінтеграції аграрного сектору України, що є напрямом подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Інформація про фіскальні ризики та їх вплив на показники державного бюджету в 2022 році. URL : <https://www.mof.gov.ua/uk/zvity> (дата звернення: 17.09.2022).
2. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). URL : <http://surl.li/dmhhr>
3. Огляд державної підтримки в АПК України. URL : <http://surl.li/cvpjh> (дата звернення: 17.09.2022).
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.09.2022).
5. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/> (дата звернення: 17.09.2022).
6. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL : <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 17.09.2022).
7. Фінансування та поштовх до реформ: що дасть Україні статус кандидата на членство в ЄС. URL : <http://surl.li/dmgvi> (дата звернення: 17.09.2022).